

Ryslinge Højskole 1968

Møller, Jes Fabricius

Published in:
Ryslingebogen

Publication date:
1995

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Møller, J. F. (1995). Ryslinge Højskole 1968. *Ryslingebogen*.

AF JES FÆRNHUS
MØLLER

Ryslinge højskole 1968

Det var en ond tid! Hører man det blive sagt om 1968 på Ryslinge Højskole. Den daværende forstander Torben Rostbøll skrev i skolens 125 års jubilæumsskrift om ungdomsoprøret, at det "gav sår i sjælen, som for bl.a. mit vedkommende vist aldrig er blevet hel lægt." Hvorfor skal der nu rippes op i disse sår?

Den, der skriver disse linier, var kun et spædbarn dengang. Begivenheden er i udgangspunktet så fremmed for mig som Koreakrigen eller Leonora Kristines levned. Man kunne derfor fristes til at hævde, at fortiden er et fremmed

land, og at historikeren blot er en nyfigen turist uden noget væsentligt ærinde.

Men fortiden er ikke kun det, der ikke længere er. Fortiden er, den lever først blandt de mange, der var med og kan huske, og siden blandt dem, der hører om den. En højskole af grundtvigsk tilsnit tilstræber en traditionsbundethed, fordi livet ikke kan leves meningsfuldt uden en bevidsthed om historien. I dette konkrete tilfælde er fortiden ikke en ballast men en byrde. Det ville imidlertid være en utiladelig udhuling af vores historiebegreb, hvis vi kun

Højskolens elever
demonstrerer ved
elevforeningens
årsmøde 1969

ville huske de lyse timer og ikke også de mørke.

Det kan ikke lade sig gøre fra et ophøjet og upartisk standpunkt at gengive selv noget så enkelt som et begivenhedsforløb. Der vil altid med sprogets små og uundgåelige hentydninger og antydninger af årsagssammenhænge snige sig uretfærdige eller forenkledte domme ind. En historiker har ikke desto mindre en slags pligt til at forsøge. Undervejs har jeg dog også stukket et par mere personlige vurderinger ind.

Om tilblivelsen af denne beretning skal blot meddeles følgende: Kilderne er aviser, hovedsagligt Stiftstidende, Højskolebladet, mundtlige udsagn fra øjenvidner samt Ryslingebogen. En stor pakke med avisudklip er blevet samlet og stillet til skolens rådighed af tidligere formand for elevforeningens bestyrelse, Niels Ole Nielsen, Bjæverskov. Jeg skylder desuden Tina, Maria, Niels og Birger fra historieholdet en tak for deres engagerede medvirken.

Elevernes utilfredshed

Mandag den 1. juli 1968 kan dagspressen berette om weekendens stormfulde generalforsamling i Ryslinge Højskoles elevforening, hvorunder formanden bl.a. blev væltet. Det blev endvidere nævnt, som Stiftstidende skriver, "at en halv snes elever på det nuværende sommerhold vil forlade skolen, hvis forholdene ikke ændrer sig." Generalforsamlingen bliver altså brugt som afsæt for en kritik, der er rettet mod ikke alene elevforeningens ledelse men også mod selve skolen. "Aktivistgruppen", som den hurtigt blev døbt, har sikret sig pressens bevågenhed fra første færd.

Det er agurketid, så der bliver allerede den følgende dag plads på Stiftstidendes forside til en opfølgning. Det er kommet frem, at aktivist-

gruppen under ledelse af den 34-årige styrmand Niels Juel Christensen har villet fjerne Rostbøll. Stiftstidende tilføjer, at skolens samlede lærerråd og elevråd bakker forstanderen op, og læseren får det indtryk, at sagen sådan set er afsluttet.

Lærerne bakker eleverne op

Men avisens oplysning om lærernes støtte til forstanderen er forkert. Allerede samme dag nemlig, den 2. juli, vedtager 5 lærere, Lise og Mogens Skjøth, Johs. Pedersen, Kirsten Omann og Bjarne Korsgaard en støtteerklæring til de utilfredse elever, hvori de opfordrer til forlig. Lærergruppen vælger at gå til pressen med deres udtalelse i stedet for at holde den indenfor højskolens mure. Det er et skridt, der i høj grad skærper konflikten. Gruppen må have være meget oprørt for at finde et offentligt modsvar passende. Den umiddelbare grund må være den fejlagtige angivelse i tirsdagens avis. Hvilke spændinger, der er gået forud for udløsningen den 1. juli, må man gætte sig til. Hvorom alting er, kan den, der idag vil efterspore sagens enkeltheder, nyde godt af den megen offentlighed efter denne dato. Forstanderen fastholder, at aktivistgruppen skal bortvises for at skabe ro om skolen, men ro får han ikke.

Situationen skærpes onsdag den 3. juli: en aftalt pressetavshed brydes af lærergruppen, der nu ikke længere tæller Bjarne Korsgaard. På et pressemøde udtaler de stærk utilfredshed med forstanderens "autoritære tone" og hans ledelsesform, og de hævder at være meget dårligt informerede om de hidtidige hændelsesforløb, som de kun kender gennem pressens omtale. Et andet af klagepunkterne er, at forstanderen ikke har inddraget lærerne i planlæg-

ningen af den nye elevfløj, der var under projektering. Utilfredsheden med forstanderen er ifølge Johs. Petersen af ældre dato, og han fortsætter med at beskyldte forstanderen for at ville sabotere forhandlingerne. Med et billede hentet fra den klassiske revolutionsteori sammenlignes Ryslinge Højskole med en patient, "som må gennemgå en drøj og svær operation for at blive rask."

Bruddet med forstanderen bliver ikke mindre dramatisk af, at et par af lærerne hører til forstanderparrets private vennekreds. Her ligger også kimen til den bitterhed, der præger striden.

Bestyrelsen

støtter Rostbøll

Bestyrelsen, der består af forstander, 2 repræsentanter fra skolekredsen samt 2 fra elevforeningen, svarer med at udtale deres støtte til forstanderen. Skolen er nu for alvor splittet mellem lærere og elever på den ene side og forstander og bestyrelse på den anden. Elevforeningsrepræsentanterne i bestyrelsen hører ikke til aktivistfløjen. Torben Rostbøll og hans kone Grethe står meget alene blandt lærerne. Deres vigtigste støtte, Axel Hannerup, er på ferie i Nordnorge. Forgæves håber Rostbøll, at

patienten kan få lidt tiltrængt ro, men pressen har lugtet blod, og alt for mange er mere end villige til at fodre rovdyret.

I løbet af ugen er et stort flertal af eleverne blevet "omvendt" til aktivister. Hvorfor vides ikke, men man kan ikke forestille sig andet end at det er sket i samklang med de aktiverende lærere.

Efter en frugtesløs principdebat onsdag og torsdag sendes eleverne hjem på forlænget weekend bortset fra nogle aktivister, om hvis skæbne der endnu forhandles. Eleverne har vedtaget et program til styrkelse af demokratiet i solidaritet med de bortviste (offentliggjort i Højskolebladet). Undervisningen har været suspenderet siden man-

dag. 8 elever offentliggør en støtteerklæring til Rostbøll.

Pengekassen beslaglægges

Fredag den 5. beslutter bestyrelsen, at tage 8 af de 10 aktivister til nåde men at bortvise de sidste 2. Den ene af de to, Niels Juel Christensen, har slået sig ned på kroen i Ryslinge. Lærerguppen, hvortil Korsgaard igen har slut-

tet sig, opfordrer i et brev skrevet på skolens brevpapir Rostbøll til at gå af. (Offentliggjort i Jyllands-Posten den 13. juli.) Da han nægter, udtaler de, at de ikke længere kan anerkende ham som deres foresatte. Situationen bliver grotesk, da Johs. Pedersen beslaglægger skolens pengekasse og meddeler undervisningsministeriet, at lærerne har overtaget ledelsen. Kassen bliver dog hurtigt leveret tilbage sandsynligvis på direkte foranledning af ministeriet. Beskyldningerne svirrer og er så hårde, at der tales om injuriersager.

5 lærere fyres

Forstanderparret udsender sammen med bestyrelsen et ekspresbrev til alle elever, hvori de mere end antyder kommende fyringer, og at det vil blive meddelt eleverne, hvornår undervisningen kan genoptages. Lærergruppens forkærlighed for at kommunikere gennem pressen fornægter sig ikke. De udsender en besked gennem Ritzaus Bureau, hvori de anklager Rostbøll for at ville "forhindre undervisningen" og opfordrer eleverne til at møde til normal tid mandag morgen. Rostbøll udsender lørdag endnu et ekspresbrev, hvori det indskræpes, at undervisningen er suspenderet indtil videre. På et tidspunkt sent søndag tages beslutningen om at fyre de 5 lærere, der modtager deres opsigelse mandag morgen.

Mandag morgen er mindst 60 elever mødt op til undervisningen, og første lektion er en reddegørelse fra bestyrelsens advokat, Bent Poulsen, der orientere de fremmødte elever om den juridiske baggrund for fyringerne. Samme aften møder direktør i undervisningsministeriet, H. Engberg-Petersen, op på skolen for at få et forlig i stand.

Skrøbeligt forlig

Tirsdag den 9. juli underviser de afskedigede lærere på loftsrums, i private hjem og under åben himmel, men onsdag kan den normale undervisning genoptages som følge af et forlig indgået tirsdag aften ved Engberg-Petersens mellemkomst. Det er vanskeligt at danne sig et klart billede af forliget, men indholdet ser ud til at være omtrent som følger: Lærerne genansættes og mistillidserklæringen til forstanderen trækkes tilbage. Parterne pålægger sig selv arbejdsro, og elever og lærere skal i den tid præstere en forhandlingsskitse. Forliget medfører i praksis mere ro, men parterne har vanskeligt ved at holde sig fra ensidige udtalelser til pressen.

I et interview i Stiftstidende den 11. juli udtaler Torben Rostbøll, at det er sandsynligt, at han går af som forstander i foråret 1969, fordi han har meget vanskeligt ved at forhandle demokrati med den lærergruppe, der har opført sig så udemokratisk. Samtidig viser han sig dog meget åben overfor ændringer i skolens vedtægter i retning af mere medindflydelse fra elevers og læreres side. På spørgsmålet om forstanderens rolle i bestyrelsen svarer Rostbøll: "Jeg så meget gerne, at forstanderen blev holdt udenfor bestyrelsen."

Samme dag, torsdag, mødes gamle Ryslinge-elever i København. I mødet deltager også lærer Peter Omann, der ikke hører til den oprindelige gruppe på 5. Baggrunden for mødet er, at de yngre medlemmer af elevforeningen, der også stod bag omvæltningerne ved elevforeningens generalforsamling, er meget utilfredse med den indsats, som elevforeningens to repræsentanter i skolens bestyrelse yder. Det lykkes ikke at få gennemført en indkaldelse til ekstraordinær generalforsamling i elevforeningen, men mødet

munder ud i en beslutning om at støtte sommerholdets protester mod forstanderen.

Højskolebladet giver mere eller mindre direkte i en spidsartikel den 12. juli lærergruppen sin støtte. Det anføres, at Rostbølls ønske om at opkaste sig til enehersker bringer zartidens Rusland i erindring, og bestyrelsen kritiseres hårdt. Den følgende dag gendriver Rostbøll nogle af påstandene gennem Ritzau. I de næste numre af Højskolebladet kan man følge debatten både om demokrati som princip i højskolen og om Rostbølls person. Forstanderparrets høje løn, den nye og meget dyre forstanderbolig og hans meget dyre Volvo undgår ikke omtale. Man får det indtryk, at konflikten nu udspilles mere i pressen end på skolen.

Nye fyringer og boykot

I sammenligning med stridens første uge er alt andet fredeligt, så på den måde kan man godt kalde den efterfølgende tid fredelig, men den 24. juli - 14 dage efter det seneste forlig - falder bomben: 6 lærere fyres. Foruden de 5 er det Peter Omann, der må rejse. Begrundelsen er, at lærerne har bragt sig i et uløseligt modsætningsforhold til skolen. Lærerne beskylder på den anden side forstanderen for forligsbrud, hvilket bidrager til vores forvirring om, hvori egentlig forliget består. Lærerne har ifølge deres kontrakt 3 måneders opsigelsesfrist.

I de følgende dage boykoter størstedelen af eleverne undervisningen i sympati med de fyrede lærere, og imens arbejder et skemaudvalg og et strukturudvalg på henholdsvis en ændring af undervisningen og en ændring af ledelsesformen. Elevforeningen udsender en støtteerklæring til Rostbøll gennem Ritzau. Forældredagen den 27. juli forløber roligt, og 5-

måneders-eleverne tager derefter på 14 dages ferie. 3-måneders-eleverne tager bare hjem.

VS-møde og indbrud

I ferien sker der stadig ting og sager på skolen. VS holder sommermøde på skolen med deltagelse af bl.a. Benito Scocozza og Ejvind Larsen. Der har sikkert været revolution på dagsordenen, men både Scocozza og Ejvind Larsen fortæller idag, at der ikke var nogen direkte forbindelse mellem VS og lærernes oprør. Ejvind Larsen kan dog fortælle, at nogle af de oprørske lærere faktisk deltog i møderne. Der krævedes ingen forhåndstilmelding for at deltage, og de boede jo på skolen, som Larsen formulerer det. Sommermødet i Ryslinge er iøvrigt en vigtig og interessant del af venstrefløjens egen historie, som der er skrevet en hel bog om. Men det er en anden historie, som ikke skal fortælles her.

Et indbrud i forstanderboligen giver anledning til alle mulige gisninger, fordi intet af værdi er blevet stjålet, medens skolens papirer er rodet igennem. Sammenhængen er, at der er indkaldt til ekstraordinær generalforsamling i skolekredsen, og der hverves medlemmer fra begge fløje for at mobilisere stemmer. Man mener, at den mystiske tyv har søgt skolekredsens medlemskartotek. Nogle aktivister har nemlig tidligere efterlyst en fortegnelse over skolekredsens medlemmer, men en mistanke kan ikke bekræftes.

Fornytt boykot og elevflugt

Eleverne skal begynde undervisningen efter ferien den 13. august. De beder om fri til at holde et møde for at drøfte situationen på skolen. Det bliver dem nægtet, men 32 af dem tager alligevel fri for at gennemføre mødet.

Situationen spidser straks til, og forstanderen bortviser eleverne dagen efter. En del af de bortviste spiser og sover på kroen, der efterhånden har udviklet sig til et regulært asyl for oprørske højskoleelever. Rostbøll svarer igen ved at lade de 22 elever, der ikke har gjort oprør, transportere i bus til Søhus Højskole, hvor hans bror er forstander. Motivationen er angiveligt, at han frygter, at oprørerne skal lokke endnu flere af eleverne med sig. Oprørerne tæller nu 35 elever. Alle mæglingsforsøg mislykkes.

I den følgende weekenden den 17.-18. august lykkes det oprørerne at få en aftale i stand med Hesbjerg Højskole, hvor undervisningen efter planen skal begynde mandag morgen. Hesbjerg Højskole har ironisk nok speciale i freds- og konfliktundervisning. Penge, sympatitilkendegivelser og tilsagn om hjælp til undervisningen strømmer til fra hele landet. Første undervisningstime i Hesbjerg varetages af elevernes advokat, Leif Lunn.

Opbakning til Rostbøll

I Ryslinge fortsætter stridighederne om det berettigede i afskedigelsen af de 6 lærere. I mellemtiden afholdes den 27. august den ekstraordinære generalforsamling i skolekredsen, der på rekordtid er vokset fra 200 til 2000 medlemmer p.g.a. den intensive hvervekampagne. Ca. 1200 mennesker er mødt op i Ringehallen, og langt hovedparten giver deres ubetingede støtte til Rostbøll-fløjen. Aktivisterne får ikke et ben til jorden. Der indføres en række "kup-sikringer" i skolekredsens vedtægter: optagelsen af nye medlemmer skal godkendes af bestyrelsen, medlemmer skal være over 21 år og bosiddende i Fyns Stift. For at have stemmeret på generalforsamlingen skal man have været medlem i

mindst 3 måneder. Altsammen skal sikre definitivt mod at aktivisterne overtager skolekredsen som de forsøgte det med elevforeningen.

Den 29. august underskriver de 6 lærere, forstanderen og et mæglingsudvalg fra foreningen for Højskoler og Landbrugsskoler en overenskomst, ifølge hvilken de seks ansættelsesforhold ophører med udgangen af oktober måned. Overenskomsten afsluttes med ordene: "Der er endelig enighed om ikke at kommentere denne overenskomst." Således slutter de egentlige begivenheder i den berømte Ryslinge-sag.

Højskolens elever demonstrerer ved elevforeningens årsmøde 1969

Resultat

Hvem vandt? Tilsyneladende gik Rostbøll sejrrig ud af affæren og oprørerne tabte. Tavsheden sænkede sig. Ryslingebogen 1968 rummer ingen beretning om sommerskolen men til gengæld smukke ord om demokrati. Ganske vist var skolen i årene efter stadig genstand for Formiddagspressens nidkære opmærksomhed, men ingen skandaler fulgte. Elevmødet 1969 forløb roligt og sommerholdet gav deres mening til kende overfor eventuelt fremmødte aktivister med plakater: "Ryslinge er O.K.", "Glid! aktivist" og "Vi er tilfredse". Rostbøll skrev i sin beretning om årets gang: "Det er nu slet ikke så dårligt med demonstrerende ungdom!"....

Men forholdene ændrede sig faktisk på skolen i retning af aktivisternes ønsker. 1968 var et tidehvert. Allerede Ryslingebogen 1969 kan berette, at der forsøgsvis er indført et skema, hvor 3-4 ugentlige timer ikke på forhånd er fastlagt men hvor emnerne vælges af eleverne, og eleverne får øget indflydelse på det daglige arbejde. I 1972 får skolen ny fundats, ifølge hvilken forstanderen ikke længere kan være medlem af bestyrelsen, men dog kan deltage i møderne. Hans plads overtages af en repræsentant valgt af bestyrelserne for skolekreds og elevforening i fællig. Rostbøll afslørede allerede under striden en vilje til at omdefinere sin egen rolle i skolens ledelse, og i årene efter lægges fx proceduren i forbindelse med ansættelse af nye lærere om, så lærerkollegiet inddrages i bedømmelsen af ansøgere. Idag fremtræder skolen på mange felter som en medarbejderstyret arbejdsplads.

Ryslingesagen blev uundgåeligt inddraget i arbejdet med revisionen af højskoleloven og blev brugt som hhv. mønster- og skrækkesempel i debatten. Det kan nævnes, at forstanderen

for Den danske Andelsskole i Middelfart, Johannes Rosendahl, trådte ud af dagbladet Informations repræsentantskab som følge af bladets holdning til affæren, hvilket han meddeler i en kronik i bladet allerede den 24. juli.

Ideologi og utilfredshed

Et er at beskrive begivenhederne, et andet at forklare dem. 1968 var et bevæget år med studenteroprør, Vietnamdemonstrationer og Sovjets indmarch i Tjekkosllovakiet. Spørgsmålet er, hvordan oprøret i Ryslinge passer ind i sin samtid. Der har altid været bøl og ballade på højskolerne lige fra de tidligste tider. Efter en mangeårig strid i Rødding måtte to lærere i 1856 forlade skolen, hvoraf den ene, L.Th.Schiøtz, iøvrigt et par år senere grundlagde Albani-bryggeriet. Dengang var det et spørgsmål om skolens pædagogiske linie.

I 1968 må man også spørge efter det ideologiske indhold. At både lærere og elever så hurtigt og i så stort et tal kunne enes om en protest mod Rostbøll indbyder til den mistanke, at det hele på den ene eller anden måde var planlagt i forvejen og ikke bare et spontant udtryk for utilfredshed. Lærergruppen havde en nær tilknytning til venstrefløjen i dansk politik, og det er blevet antydnet, at Ryslinge Højskole skulle være offer for et revolutionært komplot og have fungeret som en slags forsøgsrevolution i lille målestok, men det tror jeg ikke. At oprørerne faktisk har haft utilfredsheden med Rostbøll som vigtigste drivkraft og ikke bare har brugt utilfredsheden som undskyldning for at lave en principiel revolution, kan der vist ikke være tvivl om. Ideologien er bare det sprog, hvormed utilfredsheden gives mæle. Om utilfredsheden har været velbegrundet er en anden sag.

Demokrati og oprør

Ejvind Larsen mener, at 1968 var en kulmination på en 200 år lang udvikling, der var fælles for Peking, San Fransisco og Ryslinge. 1960'erne var det tilbageholdte åndedræts årti, siger han. Han mener, at det store sammenfald af begivenheder dette år mere skyldtes et udslag af tidsånden end et egentligt komplot. Det er et spørgsmål om at se 1968 som det år, hvor mange samfundsinstitutioner blev omkalfatret så de bedre kunne fungere som ramme for Det Moderne Menneske, der stiller sig anderledes overfor autoriteter og individuelle rettigheder end tidligere generationer.

Højskolebladet, der som nævnt bragte sig i noget af et modsætningsforhold til Røstbøll under Ryslingesagen, rammer i nr. 28, 1968 en nerve i karakteristikken af oprøret med følgende betragtning: "Ingen generation af unge har som efterkrigsgenerationen hørt så meget i skolen om demokratiets fortræffelighed. ... For højskolens vedkommende betyder det, at en demokratisk opbygget elevrådsstruktur kolliderer med en udemokratisk ledelsesstruktur." sign. "pbk" (Poul Bendix Knudsen).

Højskolerne var i de foregående år gået fra at være forstanderejede til at være selvejende institutioner. Men traditionen fra de enerådende skoleejeeres tid levede endnu. Det var bare tydeligt, at højskoleforstanderens rolle skulle omdefineres i takt med omlægningen af ledelsesstrukturen samtidig med at hans position som den, der tegner skolen, stadig bevares. I sin grund var Ryslingesagen et udslag af denne omstillingsproces.

Ungdomsprøret i 1968 var et ønske om gennemføre demokrati i alle samfundets led. Nogle smarte ideologer fik spændt denne demokrati-trang for marxismens og revolutionens vogn. Det er historiens ironi, at det skulle gå ud over demokratiets bannerfører, højskolen.